

BOYSUN TARIXI

Qurbonov Diyorbek Boysun o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Filologiya fakulteti

Ona tili va adabiyoti yo'nalishi rus tili yo'nalishi,

1-kurs talabasi +9989992401806

ANNOTSIYA: *Ushbu maqolada Boysun, zamonaviy iqtisodiyotda qishloq xo'jaligi va turizm kabi sohalarda faollik ko'rsatmoqda. Uning boy folklor an'analari, hunarmandchilik va madaniy merosi turistlar uchun qiziqarli bo'lib, O'zbekistonning madaniy va geografik salohiyatini yangilashda muhim rol o'ynaydi.*

KALIT SO'ZLAR: *Boysun, Tarix, qadimiy madaniyat, Buyuk Ipak yo'li, Arxeologiya, Folklor, Hunarmandchilik, Zamonaviy rivojlanish, Turizm, Geosiyosiy ahamiyat, Milliy an'analari, Ijtimoiy hayot.*

АННОТАЦИЯ: *В этой статье Бойсун показывает активность в таких секторах современной экономики, как сельское хозяйство и туризм. Его богатые фольклорные традиции, ремесла и культурное наследие представляют интерес для туристов и играют важную роль в обновлении культурного и географического потенциала Узбекистана.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *Байсун, История, древняя культура, Великий Шелковый путь, Археология, Фольклор, Ремесла, Современное развитие, Туризм, Геополитическое значение, Национальные традиции, Общественная жизнь.*

ANNOTATION: *In this article, Boysun is active in areas such as agriculture and tourism in the modern economy. Its rich folkloric traditions, crafts and cultural heritage are interesting for tourists and play an important role in renewing the cultural and geographical potential of Uzbekistan.*

KEY WORDS: *Boysun, History, ancient culture, Great Silk Road, Archeology, Folklore, Crafts, Modern development, Tourism, Geopolitical importance, National traditions, Social life.*

KIRISH

Boysun Surxondaryo viloyatidagi eng qadimiy aholi manzillaridan. Boysunning shimoli-g'arbida Teshiktosh g'ori joylashgan. Boysunda miloddan avvalgi taxminan 5-ming yillik oxirida aholi yashaganligi ma'lum. Miloddan avvalgi 1-asrdan – milodiy 1-asrgacha Boysun o'rnida Poikalon nomli mustahkam qal'ashahar mavjud bo'lgan. Milodiy 6—13-asri boshlarida Boysun o'rnida Chag'oniyon shaharlaridan biri – Bosand joylashgan. Abu Is'hoq Istahriyning „Kitob masolik va almamolik“ („Mamlakatlar yo'llari to'g'risida kitob“)ida ham Bosand deb ta'riflangan. "Hudud ulolam"da Bosand ko'p sonli va jangovar aholili mustahkam joydir, deyilgan. Bosand Chag'oniyon markazidan Temir qapig' orqali Samarqandga boradigan savdo yo'li ustida joylashgan. Uylarning tashqi tarafi rang-barang

matolar – soʻzana bilan bezatilgan. Devorlar yonidagi stollarda sopol idishlar va ehtiyot qismlar mavjud. Boysun (Wayback Machine saytida 2021-05-24 sanasida arxivlangan) Arxeologik manbalarga koʻra, Boysunda hayot ilk oʻrta asrlardan moʻgʻullar istilosigacha davom etgan. Moʻgʻullar bosqinida vayron boʻlgan shahar keyinroq qayta tiklangan. Boysun mavzesi "Zafarnoma"da ham qayd etilgan. 19-asrda Boysun Buxoro amirligi davrida Surxondaryodagi uchta beklikdan birining markazi boʻlib, unda badavlat oʻzbek aholisi yashagan.

Tarixiy Asoslar

1. Geologik Tarix: Boysun mintaqasi qadimdan inson yashagan hududlardan biridir. Arxeologik izlanishlar natijalari shuni koʻrsatadiki, bu yerda insonlar miloddan avvalgi davrlarda ham yashagan. Mintaqa tabiiy resurslari, jumladan, toshlar, metall va boshqa xom ashyolar bilan boy boʻlgani uchun qadimgi insonlar bu yerda joylashishga intilgan.

2. Qadimiy Davrlar: Boysunning tarixi koʻplab madaniyat va etnik guruhlar bilan bogʻliq. Bu yerda xorazmlilar, bahshiliklar va soʻgʻdiylar kabi qadimiy xalqlar yashagan. Ushbu hudud, shuningdek, Buyuk Ipak yoʻlining bir qismi boʻlgani sababli, savdo va madaniyat almashinuvi uchun muhim nuqtalardan biri hisoblangan.

3. Islam Tarixi: Boysun mintaqasida islom dini tarqalishi bilan yangi bosqich boshlandi. 7-8-asrlarda arablar orqali islom kelishi lokal aholi orasida yangi madaniy va diniy oʻzgarishlarga sabab boʻldi. Boysun koʻplab tarixiy sanalar, masjidxonalar va qadimiy qishloqlar bilan toʻldirilgan.

4. Oʻrta asrlar: Oʻrta asrlar davrida Boysun va uning atrofidagi hududlar koʻplab tarixiy voqealar markazi boʻlib qolgan, jumladan, janglar, invaziyalar va inglizlar tomonidan boshqarilishi kabi voqealar.

5. Fayz oʻganing Vaqti: XIX-asrning oxirlariga kelib, Boysun viloyatining iqtisodiy va siyosiy ahvoli ham ozgina oʻzgardi. Rossiya imperiyasining kengayishi bilan bogʻliq boʻlgan harakatlar mintaqa xalqining dastlabki ijtimoiy-siyosiy strukturasi va urf-odatlariga taʼsir qildi. Madaniyat Boysun oʻzining boy folkloriy anʼanalari, milliy kostyumlari, musiqa va raqslar bilan mashhurdir. Ushbu hududda ishlab chiqilgan hunarmandchilik, jumladan, toʻqimachilik va naqshbandi ishlab chiqarish, xalq turmush tarziga katta taʼsir koʻrsatgan. Boysunning janubiy qismidan viloyatlararo avtomobil yoʻllari oʻtgan. Shahar aholisi kulolchilik, temirchilik, zargarlik, kashtachilik, duradgorlik, kosibchilik, qandolatchilik bilan shugʻullanadi. „Ishonch“ aksiyadorlik jamiyati korxonasida asosan shoyi, jumladan abrli atlas, beqasam, trikotaj kiyimlar, toʻnchoponlar tayyorlanadi. Boysunda 5 umumiy taʼlim maktabi, sport va musiqa maktablari, mehribonlik uyi, 2 kinoteatr, 6200 oʻrinli stadion, klub, 10 kutubxona, 2 poliklinika, qishloq vrachlik shoxobchalari, sanitariya-epidemiologiya stansiyasi, oʻrmonchilik xoʻjaligi bor. Boysunning oʻrtasidan Hangaronsoy kesib oʻtgan. Boysunning janubiy qismidan viloyatlararo avtomobil yoʻllari oʻtgan. Shahar aholisi kulolchilik, temirchilik, zargarlik, kashtachilik, duradgorlik, kosibchilik, qandolatchilik bilan shugʻullanadi. „Ishonch“ aksiyadorlik jamiyati korxonasida asosan shoyi, jumladan abrli atlas, beqasam, trikotaj kiyimlar, toʻnchoponlar tayyorlanadi.

Boysunda 5 umumiy ta'lim maktabi, sport va musiqa maktablari, mehribonlik uyi, 2 kinoteatr, 6200 o'rinli stadion, klub, 10 kutubxona, 2 poliklinika, qishloq vrachlik shoxobchalari, sanitariya-epidemiologiya stansiyasi, o'rmonchilik xo'jaligi bor. Boysunning o'rtasidan Hangaronsoy kesib o'tgan. Chig'atoy ulusi tarkibiga mansub ko'chmanchi turk qavmlari unga „Boysun“ deb nom berganlar. „Boysun“ atamasi qadimiy turkiycha „boy“ va „sin“dan olinib, „ulug' tog'“ yoxud „katta tog'“ ma'nosini anglatgan. Qadimiy turkiy qavmlarda boshqa narsalarga sig'inishlar qatorida toqqa sig'inish ham mavjud bo'lib, tog'lar muqaddas sanalgan. Mahalliy rivoyatlarga ko'ra, bu yerda qadimdan turkiy qavmlarning badavlat kishilari yashagan bo'lib, „Biysun“ atamasi „boylar qishlog'i“ ma'nosini anglatgan. Boysun – Surxondaryo viloyatidagi shahar (1975-yildan), Boysun tumani markazi. Boysundan Termizgacha bo'lgan masofa 145 kilometr, eng yaqin temiryo'l stansiyasi Elbayongacha – 72 kilometr. Ketmonchopti tog'ining janubiy yon bag'rida, Hangaronsoy bo'yida, dengiz sathidan qariyb 1240 metr balandlikda. Shimoliy qismida Sariosiyo va Avlod qishloqlariga tutashgan. Aholisi 23,7 ming kishi (2005). Boysun mintaqasining qadimiy tarixi o'ziga xos bo'lib, arxeologik tadqiqotlar natijasida bu yerda miloddan avvalgi davrlarda inson yashaganligi to'g'risida dalillar topilgan. Ushbu hududda, asosan, cho'l va tog' mahalliy aholi uchun tabiiy manbalar taqdim etgan. Bu joy aholisi hunarmandchilik va dehqonchilik bilan shug'ullangan. Arxeologik izlanishlar natijasida topilgan ashyolar, qoldiqlar va qadimiy yodgorliklar, shu jumladan, tosh san'at asarlari, Boysunning tarixi va madaniyatini aks ettiradi. Boysun O'rta asrlar davrida Seljuqlar imperiyasi va keyinchalik Buxoro Amirliği ta'sirida bo'lgan. Bu davrda Boysun savdo va madaniyat markazi sifatida rivojlandi. Masjidlar, madrasalar va boshqa diniy imoratlar qurilgan, bu esa mintaqaning islomiy taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatdi. 1840-yillarda Rossiya imperiyasining O'zbekistonni mustamlaka qilish jarayonida Boysun ham o'z ta'sirini his qila boshladi. Bu davrda ijtimoiy va iqtisodiy tuzilmalarda o'zgarishlar sodir bo'ldi. Rus hukumatining yangi siyosiy tizimlari mahalliy aholi hayotida yangilanishlar olib keldi. Bu jarayonlar, mahalliy xalqning urf-odatları va an'analari ustida ham ta'sir qilishni davom ettirdi.

1991 yilda O'zbekiston mustaqil davlat bo'lgach, Boysun iqtisodiy va madaniy jihatdan rivojlana boshladi. Boshqa hududlar bilan solishtirilganda, Boysun o'zining tabiiy resurslari va boy tarixi bilan Muhtaram va sayyohlar uchun jozibador markazga aylandi. Bu davrda turizm, qishloq xo'jaligi va hunarmandchilik sohalarida yangi imkoniyatlar ochildi. Bugungi kunda Boysun, shuningdek, turizmning rivojlanishiga, joylashuvi va madaniy merosi bilan shahar infratuzilmasini yaxshilashga intilmoqda. Ushbu rivojlanish, aholi farovonligi va iqtisodiy barqarorlikka olib kelmoqda. Boysun O'zbekiston davlatining iqtisodiy va madaniy xaritasida muhim joy tutadi. Boysun tarixi har jihatdan qiziqarli va ko'plab qirrali bo'lib, uning o'ziga xos madaniyati, urf-odatları va iqtisodiy jihatlari bilan o'zbekistonliklar va chet ellik sayyohlar uchun muhim ahamiyatga ega. Boysun mintaqasi janubiy O'zbekistonda, tog'lar va cho'l o'rtasida joylashgan. Bu joy geologik jihatdan o'zining boy resurslari, mineral va suv manbalari bilan ajralib turadi. Boysun hududi tog'li

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

va muqam ko'llari orqali tabiiy go'zallikka ega bo'lib, bu joyning iqtisodiy faolligiga ta'sir ko'rsatadi. Boysunda qadimiy yodgorliklar ko'plab mavjud bo'lib, ularda qadimgi aholi turmush tarzi, madaniyati va ijtimoiy hayoti haqida ma'lumotlar to'plangan. Masalan, urf-odatlar va an'analarga oid tarixiy joylar, masjidlar va eng muhim arxeologik joylar Boysunning qazish ishlari davomida topilgan ko'plab tarixiy artefaktlar bilan to'ldiriladigan joylar hisoblanadi. Boysun o'zining boy folkloriy an'analari, musiqasi, raqslar va hunarmandchilik bilan tanilgan. Mintaqada ishlab chiqarilgan xalq amaliy san'ati, jumladan, to'qimachilik, kulolchilik va naqshbandi san'atlari, mahalliy aholi tomonidan qo'llaniladi va yashatiladi. Boysun kendi o'ziga xos folkloriy bayramlar va festivallarga uyushtirib, mahalliy aholini birlashtiradi. Zamonaviy Boysun qishloq xo'jaligi, xususan, paxta va meva-sabzavot yetishtirishda faoliyat yuritadi. Shu bilan birga, Boysun mintaqasi o'z mehmonlarini qabul qiladigan ko'plab turistik obidalar va tabiiy manzaralar bilan mashhur va yangi imkoniyatlar yaratishda davom etmoqda. Bu rivojlanish iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga ham yordam beradi. Boysunda turli etnik guruhlar mavjud, bu esa mintaqadagi madaniy aloqalarga va urf-odatlarga yangi ranglar qo'shadi. Shu bilan birga, bu mintqa etnik xilma-xillikni saqlab qolishda va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Mustaqillikdan so'ng, Boysun nafaqat iqtisodiy, balki madaniy transformatsiyalar ham boshdan kechirmoqda. Yangi maktablar, tibbiy muassasalar, madaniyat markazlari va sayyohlik infratuzilmasi tashkil etilishi bilan mahalliy aholi farovonligini oshirishga qaratilgan. Bularning barchasi Boysunning modernizatsiya jarayonlaridagi ijobiy o'zgarishlardir. Boysunning zohiriy go'zalligi va tarixiy ahamiyati sayyohlar uchun qiziqish uyg'otadi. Mahalliy an'analarga asoslangan turistik xizmatlarni rivojlantirish va ekologik turizm imkoniyatlarida Boysunning kelajagi uning madaniy va iqtisodiy rivojlanishida davom etadi. O'ziga xos madaniyatni saqlab qolish, turizmni rivojlantirish va ta'lim sohasida yangiliklar kiritish orqali Boysunning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ta'minlash imkoniyati yuqori. Boysunning rasmiy rivojlanish dasturlari va tadbirlarini amalga oshirish natijasida, u O'zbekistonning yana bir muhim turizm va madaniyat markaziga aylanishi kutilmoqda. n foydalanish, Boysunni sayyohlik markaziga aylantirishga yordam beradi.

XULOSA

Boysun — O'zbekistonning Surxondaryo viloyatidagi qadimiy va madaniy jihatdan boy hudud bo'lib, o'zining tarixiy yodgorliklari, folkloriy an'analari va muhim geografik o'rni bilan ajralib turadi. U Buyuk Ipak yo'lining bir qismi sifatida qadimdan savdo va madaniyat almashinuvi markazi bo'lib kelgan. Tarix davomida Boysun ko'plab mamlakatlar va imperiyalar ta'sirida bo'lgan, bu esa uning madaniyatining xilma-xilligini oshirgan. Boysun tarixi o'zida qadimgi xalqlarning izlarini, islom dinining kirib kelishini, o'rta asrlar janglarining ta'sirini va zamonaviy davrdagi o'zgarishlarni mujassamlashtiradi. Mahalliy aholi o'z an'analari va urf-odatlarini saqlab qolish bilan birga, zamonaviy iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishda faol ishtirok etmoqda.

Zamonaviy sharoitda Boysun qishloq xo'jaligi, turizm va hunarmandchilik sohalarida

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

o'z faoliyatini kengaytirmoqda. Madaniyat merosi va an'analari sayyohlarning qiziqishini uyg'otib, Boysunni O'zbekistonning muhim turizm markazi sifatida tanitmoqda. Kelajakda Boysunning rivoji iqtisodiy diversifikatsiya, madaniyatni saqlab qolish va ijtimoiy farovonlikni oshirishga qaratilgan bo'lib, bu hudud globalizatsiya jarayonida o'z o'rnini yanada mustahkamlashi kutilmoqda. Umuman olganda, Boysun tarixi nafaqat o'ziga xos madaniyat va an'analarga ega, balki iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish istiqbollari ham o'z ichiga oladi. Ushbu hududning boy merosi va kelajagi, uning xalqining mehnati va sa'y-harakatlariga bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston milliy Ensiklopediyasi. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
2. Mahmudov Mirsaid Mavlon o'g'li. BOYSUN TARIXIY MANBALARDA.
3. Aminjonova T.N. Qadimiy yodgorliklar qissasi. –T., «O'qituvchi».
4. Annayev.T., Shaydullaev.Sh. Surxondaryo tarixidan lavhalar. –T. 1997.
5. Berdiyev.X., Ermatov.X. Surxondaryo tarixidan lavhalar.–T., 1991.
6. Usmonov.Q. O'zbekiston tarixi. Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. –T., «O'qituvchi», 2003.
7. Tursunov.S.N., Qobulov.E.A., Pardaev.T, Murtozaev.B., va b. Surxondaryo tarix ko'zgusida. –T., 2001.
8. Tursunov S.N., Qobulov E.A., Pardaev.T, Murtozaev.B., Surxondaryo tarixi. - Toshkent, «Sharq», 20017. Buyuk yo'llar chorrahasidagi ko'hna va yangi shahar. (mualliflar jamoasi) –T.: Sharq, 2001.
9. Пугаченкова.Г.А., Ртвеладзе Э.В., Северная Бактрия Тахаристан проблемы истории и культуры. –Т. «Фан», 1990.
10. Sharafiddin Ali YAZDIY «Zafarnoma»dan.
11. Gardiziy va uning «Zayn ul-axbor» asari
12. Firdavsiyni «Shohnoma» da –Boysun aymog'i ta'rifi
13. S.Tursunov, Q.Rashidov “Boysun” Akademnashr nashriyoti, 2011-yil.
14. Erkinjon o'g'li, L. A. (2024). SUYAK QADIG'I HOSIL BÒLISH PATOLOGİYALARNI ERTANGI DAVRLARDA ANIQLASH VA DAVOLASH. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 143-147.